

Kriittistä tarkastelua yrittäjämäisen toiminta- kulttuurin ilmenemisestä ammattikorkeakoulu- kontekstissa: opettajien ja opiskelijoiden näkö- kulmia

Minna Hämäläinen

KTT, Tutkijatohtori
LUT-Yliopisto
minna.hamalainen@lut.fi

Kati Peltonen

KTT, KM, TKI-johtaja
LAB-ammattikorkeakoulu
kati.peltonen@lab.fi

Anu Raappana

KL, Projektitutkija
LUT-Yliopisto
anu.raappana@lut.fi

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Tiivistelmä

Yrittäjämäistä korkeakoulua koskeva tutkimus on viime vuosina herättänyt kasvavaa kiinnostusta. Korkeakouluilla nähdään olevan entistä proaktiivisempi rooli muuttuneessa toimintaympäristössä. Tästä huolimatta kriittiset, erityisesti ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentumiseen ja ilmenemiseen kohdentuvat tarkastelut ovat vielä harvassa. Lisää ymmärrystä tarvitaan muun muassa siitä, missä määrin ja kenen ehdoilla yrittäjämäinen toimintakulttuuri ammattikorkeakouluissa toteutuu. Erityisesti eri toimijoiden näkökulmien yhdistäminen on jäänyt vähäisemmälle huomiolle. Tarkasteltaessa ja kehitettäessä ammattikorkeakoulujen yrittäjämäistä toimintakulttuuria on reflektoiden ja kriittisestikin arvioitava onko ammattikorkeakoulujen eri toimijoilla kuten opettajilla ja opiskelijoilla yhteneviä näkemyksiä korkeakoulusta yrittäjyyden edistäjänä. Tällä tutkimuksella osallistumme kriittisesti orientoituneeseen yrittäjyyskasvatustutkimukseen pyrkien lisäämään ymmärrystä ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisestä toimintakulttuurista opettajien toiminnan ja opiskelijoiden kokemuksen näkökulmista. Aineistona käytetään kahta erilaista määrällistä dataa. Toisen osan datasta muodostavat korkeakouluopettajat (N=1131), toisen korkeakouluopiskelijat (N=724). Näiden aineistojen perusteella rakentuva kuva opettajien ja opiskelijoiden näkemyksistä suomalaisen ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisestä toimintakulttuurista luo pohjaa jatkokehittämistoimille.

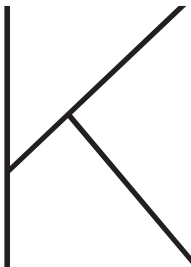
Avainsanat: *Yrittäjämäinen toimintakulttuuri, yrittäjämäinen korkeakoulu, kriittinen tarkastelu*

Abstract

In recent years, there has been a growing interest in entrepreneurial universities, driven by higher education institutions taking proactive roles in response to changing environments. However, critical examinations of entrepreneurial cultures in universities of applied sciences remain scarce. There is a need for a more comprehensive understanding, especially regarding the extent and terms of entrepreneurial culture implementation, as well as the alignment of views among various stakeholders, including teachers and students. This research contributes to critical entrepreneurship education research by examining the entrepreneurial culture in universities of applied sciences from both teachers' activities and students' perspectives. Utilizing quantitative data from 1311 higher education teachers and 724 students, it sheds light on their views on the entrepreneurial culture in Finnish universities of applied sciences. This insight serves as a basis for further development initiatives aimed at aligning these perspectives and enhancing entrepreneurial culture.

Keywords: *entrepreneurial culture, operating culture, entrepreneurial university, critical view*

Johdanto

orkeakoulut ovat viime vuosina uudistaneet strategioitaan ja toimintatapojaan vastaamaan ulkoisen toimintaympäristön muutoksiin sekä työelämän muuttuneisiin vaatimuksiin koulutuksen laatua ja sisältöjä kohtaan (Jones & Patton, 2020; Lahikainen ja muut, 2019; 2021; Peltonen, 2015). Koulutuksen ja tutkimuksen rinnalle on yhä tärkeämmäksi noussut korkeakoulujen tehtävä aluekehityksen ja yrittäjyyden edistäjänä (Jones & Patton, 2020). Niin Suomessa kuin globaalisti koulutusorganisaatioita on kehitetty kohti yrittäjämäisen korkeakoulun ideaalia, jossa yrittäjyyden edistäminen nähdään olennaisena osana korkeakoulun kulttuuria ja toimintamallia (Morris ja muut, 2014), ja jossa sekä yksilöt että organisaatio kokonaisuutena toimivat yrittäjämaisesti suhteessa ulkomaailmaan (Urbano & Guerrero-Cano, 2013). Tutkimuskirjallisuudessa käytetään yleisesti yrittäjämäisen yliopiston käsitettä (esim. Etzkowitz & Zhou, 2018). Käytämme tässä artikkelissa kuitenkin yrittäjämäisen yliopiston käsitteen sijaan käsitettä *yrittäjämäinen korkeakoulu*, koska tutkimuksemme tarkastellaan suomalaisten ammatikorkeakoulujen yrittäjämäistä toimintakulttuuria.

Yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentaminen ja yrittäjyyden edistäminen korkeakoulukontekstissa on kompleksinen ja runsaasti tutkittu kokonaisuus. Tutkimus linkittyy seuraaviin kysymyksiin: mitä yrittäjämäisellä toimintakulttuurilla tavoitellaan ja millaisiin päämääriin ja tavoitteisiin yrittäjyyden edistäminen kiinnittyy (Farny ja muut, 2016), miten tätä kokonaisuutta legitimoidaan

(esim. Parkkari, 2020; Laalo & Jauhiainen, 2019) sekä ketkä ovat osallisina toimintakulttuurin rakentamisessa (Lahikainen ja muut, 2021). Keskustelujen pääpaino on kuitenkin ollut pitkälti siinä, millainen yrittäjämäisen korkeakoulun tulisi olla ja mitkä ulkoiset ja sisäiset tekijät vaikuttavat yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentamiseen, jolloin yrittäjämäisen korkeakoulun ideaali otetaan ikään kuin annettuna ja yhteisesti sovittuna tahtotilana. Viime vuosina kriittisesti orientoitunut yrittäjyyskasvatustutkimus (esim. Farny ja muut, 2016) on nostanut esiin sen, miten korkeakoulujen yrittäjyyden edistämistyö kiinnittyy institutionaalisiin toimintarakenteisiin, joissa yrittäjyyttä koskevia uskomuksia ei juurikaan kyseenalaisteta.

Yrittäjämäisen korkeakoulun rakentaminen voidaan nähdä muutosprosessina, johon vaikuttavat useat eri tekijät. Monet tutkijat (esim. Morris ja muut, 2014; Etzkowitz & Zhou, 2018; Clark, 1998; 2003) korostavat, että opiskelijoiden ja opettajien yhteisesti jakama yrittäjämäinen toimintakulttuuri on yksi keskeisistä yrittäjämäisen korkeakoulun rakennusaineista. Yhtenäinen toimintakulttuuri ei siis rakennu itsestään, vaan syntyy korkeakouluyhteisön opitun toiminnan tuloksena. Korkeakoulut ovat moniarvoisia organisaatioita, joiden tiedekunnissa ja yksiköissä voi vallita keskenään erilainen toimintakulttuuri ja toimintatavat (Gibb, 2012). Toimintakulttuuria on pääsääntöisesti tarkasteltu yksinomaan opiskelijoiden (Valencia-Arias ja muut, 2022; Piperopoulos, 2012) tai henkilöstön (esim. Huyghe & Knockaert, 2015) näkökulmasta. Organisaation jäsenet voivat kuitenkin kokea organisaatiokulttuurin hyvinkin eri tavoin, mikä voi johtaa erilaisiin näkemyksiin ja tulkintoihin korkeakoulun yrittäjämäisen toimintakulttuu-

rin ilmenemisestä (Lahikainen ja muut, 2021) sekä erilaisiin näkemyksiin yrittäjämäisen toimintakulttuurin soveltuvuudesta tai tarkoituksenmukaisuudesta korkeakoulutuksen kontekstissa (esim. Laalo & Jauhiainen, 2019; Parkkari, 2020). Näin ollen julkituotu, tavoiteltu toimintakulttuuri ei aina välttämättä vastaa koettua toimintakulttuuria (Lahikainen ja muut, 2022).

Kriittisesti orientoitunut yrittäjyyskasvatustutkimus (esim. Farny ja muut, 2016; Berglund & Verduyn, 2018) on problematisoinut korkeakoulujen yrittäjyyden edistämistyötä ja nostanut esiin kysymyksiä yrittäjyyden edistämisen taustalla olevista oletuksista ja käytänteistä, jotka otetaan usein annettuina ja kyseenalaistamatta. Kriittisen yrittäjyyskasvatustutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että yrittäjyyden edistäminen kasvatuksen ja koulutuksen kontekstissa ei ole neutraalia toimintaa, vaan pitää sisällään erilaisia ihanteita, tulkintoja, jännitteitä sekä ristiriitoja ja sillä voi olla sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia, jotka tulisi nostaa esiin ja huomioida (Berglund & Verduyn, 2018; Parkkari, 2020). Kriittisen yrittäjyyskasvatustutkimuksen tavoitteena on siten tehdä näkyväksi yrittäjyyteen ja yrittäjyyden edistämiseen liittyviä näkyviä ja piileviä normeja, jotka ohjaavat toimintaa ja käytäntöjä, nostaa esiin erilaisia tulkintoja sekä avata näkökulmia, jotka ovat jääneet varjoon tai rajautuneet dominoivien diskurssien ulkopuolelle (Berglund & Verduyn, 2018; Parkkari, 2020).

Vaikka yrittäjämäisen korkeakoulun rakentumista tarkasteleva tutkimus on laajaa, vähäisemmälle huomiolle ovat jääneet kriittisorientoituneet tarkastelut siitä, missä määrin ja kenen ehdoilla yrittäjämäinen toimintakulttuuri ammattikorkeakoulussa toteutuu. Erityisesti korkeakoulujen

yrittäjämäisen toimintakulttuurin toteutumista eri toimijoiden näkökulmasta ja näkökulmia yhteen tuova tutkimus on vielä vähäistä.

Tutkimuksemme tavoitteena on kaivata tätä tutkimusaukkoa ja tarkastella ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentumista ja ilmenemistä sekä opiskelijoiden että korkeakouluopettajien näkökulmasta. Samalla pyrimme nostamaan esiin siilomaisesti toteutettuihin tarkasteluihin liittyvän problematiikan. Tutkimusta ohjaavat tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten opettajat arvioivat itseään ja omaa toimintaansa yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentajina ja opiskelijoiden yrittäjyyden edistäjinä?
2. Miten opiskelijat arvioivat yrittäjämäistä toimintakulttuuria ja yrittäjyyden edistämistä korkeakoulussaan?

Tutkimuksemme linkittyy kriittisorientoituneeseen yrittäjyyskasvatustutkimukseen avaamalla eri toimijatahojen näkökulmia, joita on totuttu tarkastelemaan irrallaan toisistaan. Tutkimuksen avulla rakennamme kuvaa, miten opettajat ja opiskelijat näkevät suomalaisten ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin. Tutkimuksemme kohderyhmän muodostavat ammattikorkeakoulujen opettajat (N=1131) sekä suomalaisten ammattikorkeakoulujen opiskelijat (N=724). Lähestymistapamme on vertaileva ja kuvaileva kvantitatiivinen tutkimus.

Artikkelimme jakaantuu kolmeen osaan. Avaamme ensin korkeakoulun yrittäjämäistä toimintakulttuuria käsitteenä sekä opettajien ja opiskelijoiden roolia yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentajina. Tämän jälkeen esittelemme tutki-

musmetodologiaa ja aineistoa, minkä jälkeen esittelemme keskeiset tulokset. Artikkelin lopussa pohdimme tulosten merkitystä sekä jatkosuuntia kriittisorientoituneelle yrittäjyyskasvatustutkimukselle.

Korkeakoulun yrittäjämäinen toimintakulttuuri

Yrittäjämäinen toimintakulttuuri on käsitteenä moniulotteinen ja kantaa mukanaan erilaisia merkityksiä riippuen tarkastelunäkökulmasta. Tämä tekee sen käsitteellistämisestä haasteellista (Wong, 2014). Salmijärven ja muiden (2021, 62) kiteytyksen mukaan yrittäjämäinen toimintakulttuuri tarkoittaa *“organisaation toimintatapaa, jossa yrittäjyys integroituu luontevasti eri toimintoihin organisaation kaikilla tasoilla ja on yhteisesti jaettu tahtotila organisaatiossa”*.

Aikaisemmissa tutkimuksissa yrittäjämäisen organisaatiokulttuurin määritelmät kumpuavat sekä liikkeenjohdon tutkimuksen että yrittäjyystutkimuksen pohjalta. Useat määritelmät (esim. Afriyie & Boohene, 2014) pohjautuvat Scheinin (1985) klassiseen organisaatiokulttuurin määritelmään, jonka mukaan yrittäjämäisessä kulttuurissa on kyse rajatun yhteisön opituista normeista, uskomuksista ja jaetuista arvoista, jotka ovat kontekstisidonnaisia. Toisaalta useat yrittäjyystutkijat lähtevät määrittelyissään liikkeelle yrittäjyyden ilmiöön liitettävistä luonnehdinnoista. Esimerkiksi Wong (2014, 1, 29–30) ja Ireland ja muut (2003) kuvaavat yrittäjämäistä kulttuuria erityisenä organisaatiokulttuurin muotona, jota leimaavat yrittäjyydelle tyypilliset luonnehdinnat, kuten mahdollisuuksien havaitseminen, riskinotto, innovatiivisuus, luovuus ja muutoskyvykkyys.

Mkrtychyan (2016) sekä Gibb ja Hanon (2006) esittävät, että yrittäjämäisessä toimintakulttuurissa on kyse yrittäjyydelle ominaisiin arvoihin perustuvan uudentyypisen kulttuurin rakentamisesta. Etzkowitz (2004) puolestaan korostaa vanhojen toimintatapojen murtamisen ja uudenlaisen työ kulttuurin kehittämisen luonnehtivan yrittäjämäistä toimintakulttuuria. Korkeakoulun yrittäjämäisyys nähdään kykynä sopeutua muuttuvaan toimintaympäristöön ja kykynä tuottaa uusia innovaatioita tutkimuksen ja ideoiden pohjalta (Shattock, 2009; Taylor, 2012) sekä vastuullisena akateemisena ja taloudellisena toimintana, joka ilmenee kykynä riskinottoon sekä kokemuksiin, avoimena ja läpinäkyvänä viestintänä ja kommunikaationa, kollektiivisena kykynä myöntää organisaation heikkoudet sekä valmiutena kohdata ongelmat ja vastata niihin (Davies, 2001).

Edellä esitetyt yrittäjämäisen toimintakulttuurin luonnehdinnat nostavat esiin toimintakulttuurin rakentamiseen ja ilmenemiseen liittyvän problemaattisuuden. Luonnehdinnoissa oletetaan, että kaikilla organisaation jäsenillä on jaettu yhteinen ymmärrys yrittäjyydestä ja uudenlaisesta työ kulttuurista sekä niiden taustalla olevista arvoista ja normeista. Tämä herättää pohdintaan, millä tavoin yhteistä ymmärrystä rakennetaan ja ketkä kaikki ovat osallisina niissä keskusteluissa.

Opettajat ja opiskelijat yrittäjämäisen korkeakoulun toimintakulttuurin rakentajina

Organisaation toimintakulttuurin rakentamiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Geissler ja muut (2010, 15) korostavat korkeakoulu yhteisön jäsenten kollektiivista roolia toimintakulttuurin rakentamisessa toteamalla, että korkeakoulun yrittäjämäisyys ilmenee kor-

keakouluyhteisön jäsenten yrittäjämäisenä toimintana. Vastaavasti Urbano ja Guerrero-Cano (2013) korostavat, että yksilöiden ja koko organisaation yrittäjämäinen toiminta suhteessa ulkomaailmaan on yrittäjämäistä korkeakoulua määrittävä piirre. Näin ollen sekä opettajilla että opiskelijoilla on oma roolinsa toimintakulttuurin rakentajina ja välittäjinä.

Opettajat ovat avainasemassa yrittäjähenkisen työskentelytavan ja kulttuurin rakentamisessa korkeakouluissa (Bécharde & Grégoire, 2005; Joensuu-Salo ja muut, 2021; Lahikainen ja muut, 2018; Neck & Corbett, 2018; Peltonen, 2015; Rae & Carswell, 2001). Opettajien asenteet ja toiminta vaikuttavat opiskelijoiden käsitykseen korkeakoulunsa toimintakulttuurista (esim. Lahikainen ja muut, 2022). Lisäksi kuten Paasio (2022) toteaa, opettajat omalla toiminnallaan edistävät korkeakoulunsa henkilöstön ja opiskelijoiden yrittäjämäistä toimintaa ja innovaatio-osaamista. Yrittäjämäinen toimintakulttuuri rakentuu pitkälti pedagogisten käytäntöjen ja toimintamallien (esim. Gibb, 2011) sekä opettajien tuottamien yrittäjyyden roolimallien kautta (Joensuu-Salo ja muut, 2021; Peltonen, 2015; Stenholm, 2021). Lisäksi opettajat suunnittelevat ja toteuttavat yrittäjämäisiä oppimisympäristöjä (Hietanen, 2015; Pittaway & Cope, 2007). Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät oletukset välittyvät opettajien toiminnan kautta opiskelijoille ja muokkaavat heidän käsityksiään siitä, mitä yrittäjyyden edistämällä tavoitellaan (Farny ja muut, 2016). Korkeakoulut painottavat usein toiminnassaan uusien yritysten syntymistä, jolloin yrittäjyyden edistäminen ja korkeakoulun yrittäjämäisyys näyttäytyvät opiskelijoille uuden liiketoiminnan käynnistämiseen kohdentuvana toimintana (esim. Salmijärvi ja muut, 2021; Nyström & Wendelin,

2020). Korkeakoulun yrittäjämäisen toimintakulttuurin tavoitteet saattavat kuitenkin olla uusien yritysten syntymisen edistämistä laajempia (Gibb ja Hannon, 2006; Mkrtychyan, 2016). Mikäli yrittäjyyden edistämiseen liittyvät diskurssit ja toimenpiteet fokuoitetut vahvasti vain uusien yritysten perustamiseen, sekä opettajien että opiskelijoiden saattaa olla vaikea tunnistaa tai hahmottaa mitä muuta korkeakoulun yrittäjämäisellä toimintakulttuurilla tavoitellaan.

Uudenlaisen toimintakulttuurin rakentamisen tavoitteena on lisätä keinoja ja vahvistaa työtappaa, jolla voidaan vastata työelämän jatkuvan muutoksen luomiin osaamistarpeisiin (esim. Tjeldvoll, 2008). Jotta tämä voi toteutua, tarvitaan ymmärrystä korkeakoulun toimintakulttuurista ja sen tasoista. Toimintakulttuurin mikro-, meso- ja makrotason ymmärtäminen tuo näkyviin erilaiset toimijaryhmät, arvot ja asenteet, jotka yrittäjämäisen kulttuurin kehittämiseen kytkeytyvät (Chelariu ja muut, 2008; Pihkala ja muut, 2011; Salmijärvi ja muut, 2021; Vlado & Chatzinikolaou, 2020). Makrotason yrittäjyyskasvatuksen kontekstia ovat esimerkiksi toimintaa ohjaavat dokumentit ja koulutuspolitiikka, kun taas mesotaso muodostuu koulun välittömästä toimintaympäristöstä ja sen kulttuuriin sidotuisista elementeistä. Mikrotasolla keskeisiä tekijöitä ovat koulun sisäiset suunnitelmat, pedagogiikka ja didaktiikka sekä toimijaryhmät opiskelijoista ulkosiin sidosryhmiin (Thomassen ja muut, 2020).

Yrittäjyyden edistämistä ohjaavissa strategisissa dokumenteissa opiskelijanäkökulma on keskeisesti esillä, sillä yrittäjyydestä on tullut tärkeä osa korkeakouluopiskelijoiden ammattiprofilia (esim. Euroopan komissio, 2014). Opiskelijat ovat siis korkeakoulujen yrittäjyyden edistämistoi-

mien keskiössä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että tutkimuskirjallisuudessa ja korkeakoulujen kehittämiskäytännöissä opiskelijat nähdään yrittäjyyskasvatuksen objekteina sen sijaan, että heidät osallistettaisiin organisaation aktiivisina jäseninä vahvemmin mukaan korkeakoulujen toimintakulttuurin ja toiminnan kehittämiseen korkeakoulun sisällä sekä korkeakoulua ympäröivissä ekosysteemeissä (esim. Clauss ja muut, 2018; Lahikainen ja muut, 2022). Näin ollen opiskelijoiden rooli korkeakoulun yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentajana jää vähemmälle huomiolle. Lahikainen ja muut (2021) toteavatkin, että korkeakoulujen tulisi viestiä monipuolisemmin opiskelijoille suunnatuista yrittäjyystoimista, jotta opiskelijoiden aktiivinen rooli yrittäjämäisen kulttuurin rakentajana vahvistuisi.

Yhteenvedona voidaan siis todeta, että korkeakoulun yrittäjämäinen toimintakulttuuri rakentuu parhaimmillaan yhteisön vuorovaikutuksessa, kahdensuuntaisen oppimisen avulla. Opettajat kokeneina asiantuntijoina välittävät oman toimintansa ja puheen kautta organisaation arvoja ja toimintatapaa opiskelijoille ja opiskelijat taas tuovat mukanaan uusia ajatuksia, jotka muokkaavat toimintakulttuuria (Wolff ja muut, 2022).

Aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu muun muassa opettajien ja opiskelijoiden näkemyksiä opettajasta yrittäjyyden roolimallina (San-Martín ja muut, 2021). Useat tutkimukset ovat myös tarkastelleet opiskelijoiden yrittäjyyteen liittyvien oppimistarpeiden ja yrittäjyysintention kehittymisen välistä suhdetta (Liu ja muut, 2022) sekä yritysyritysyöhön liittyvää yritysten ja korkeakoulujen yhteisen ymmärryksen luomista (esim. Gordon & Jack, 2010; Gordon ja muut, 2012). Kuitenkin yrittäjyyskasvatuksen tutkimus-

kentässä opettajan toiminnan ja opiskelijan kokemusten näkökulmat yhdistävä korkeakoulun toimintakulttuurin rakentumista ja ilmenemistä tarkasteleva tutkimus on jäänyt vähäiseksi.

Korkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin arviointi

Korkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin tilan arviointi on haasteellista. Laajemmassa kontekstissa Euroopan komission linjaukset ja asetukset (Euroopan komissio, 2014; 2013) sekä OECD:n tiedonannot (esim. OECD, 2015) ohjaavat yrittäjyyden edistämistä korkeakouluissa. Lisäksi eurooppalaisella tasolla korkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin arvioinnin tueksi ja mittaamiseksi on kehitetty erilaisia työkaluja (ACEEU-*akkreditointi*, HEInnovate). Kansainvälinen GUESSS-tutkimus (Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey) puolestaan mittaa opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan.

Suomalaisten korkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin yhteydessä puhutaan usein yrittäjyyskosysteemeistä (esim. Balawi & Ayoub, 2022, Lahikainen ja muut 2019) sekä erilaisista konkreettista yrittäjyyden lisäämiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja yhteisöistä kuten kiihdyttämöt ja hautomot (esim. Koskinen, 2019). Usein yrittäjämäisen korkeakoulun mittarina pidetään korkeakoulussa syntyvien innovaatioiden ja yritysten määrää (esim. Etzkowitz 2013; Hannon, 2013) sekä korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyystaitojen kehittymistä opintojen aikana (esim. Fayolle & Gailly, 2015; Henry & Lewis, 2018).

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti vuosina 2015–2016 laajan yrittäjyyden

edistämisen tilaa kartoittavan kyselyn. Sen perusteella korkeakoulut olivat erilaisilla kehitystasasteilla yrittäjyyden edistämässä. Tärkeimmät kehittämiskohteet liittyivät toiminnan seurantaan ja arviointiin sekä yritys yhteistyöhön (Viljamaa & Moisio, 2015; Viljamaa, 2016). Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvin raportissa nostettiin esiin korkeakoulujen tarve panna nostaa yrittäjämäisen toimintakulttuurin luomiseen ja vahvistaa kulttuurin avulla opiskelijoiden yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintatapaa (Huusko ja muut, 2018). Lisäksi Suomen Yrittäjien ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen toteuttamassa Opiskelijasta yrittäjäksi -tutkimuksessa todettiin, että eniten kehitettävää oli muun muassa korkeakoulujen yrittäjyysopetuksessa sekä yrittäjyyttä tukevista yhteisöllisistä rakenteista (Lauronen, 2019). Tuoreessa ammattikorkeakoulujen yrittäjyystoimia koskevassa raportissa on lisäksi nostettu esiin tarve vahvistaa yrittäjämäisen toimintakulttuurin johtamista ja toiminnan vaatimia resursseja (Hämäläinen ja muut, 2022).

Kun arvioidaan korkeakoulujen yrittäjämäistä toimintakulttuuria ja tarkastellaan siihen liittyviä organisaation jäsenten kokemuksia, on tarkoituksenmukaista keskittyä organisaatiokulttuurin näkyviin elementteihin (havaittavat käyttäytymismallit ja ilmaistut arvot), sillä organisaatiokulttuuri välittyy organisaation jäsenille todennäköisemmin näiden ilmi tuotujen elementtien kautta (Knockaert, 2015).

Kriittisorientoituneen yrittäjyyskasvatustutkimuksen näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä onkin muun muassa se, millaisena korkeakoulun yrittäjämäinen toimintakulttuuri näyttäytyy? Millaisia arvoja ja päämääriä toimintakulttuuri ilmentää? Ovatko kaikki toimijat yhdenvertaisesti osallisina toimintakulttuurin kehittä-

misessä? Ovatko eri toimijaryhmien näkemykset toimintakulttuurista yhdenmuukaisia?

Tutkimusmenetelmä ja aineistot

Käytämme tässä artikkelissa kahta erilaista kvantitatiivista aineistoa. Aineisto muodostuu opettajille suunnatun kansallisen kyselyn sekä opiskelijoille suunnatun laajan kansainvälisen GUESSS-tutkimuksen (ks. Lahikainen & Pihkala, 2022) Suomessa kerätystä aineistoista. Taulukossa 1 sivulla 54 on kuvattu tässä artikkelissa käytettävät aineistot ja niiden kerääminen pääpiirteiltään.

GUESSS-aineistosta on tähän artikkeliin erotettu kaikkien korkeakoulujen aineistosta ammattikorkeakouluopiskelijoita koskeva data (N=724). Aineisto vastaa melko hyvin ammattikorkeakouluopiskelijoiden profilia. Vastaajat jakaantuvat valtakunnallisesti kohtalaisesti ja vastaajien sukupuolijakauma vastaa ammattikorkeakoulujen yleistä sukupuolijakaumaa (Potila ja muut, 2017). Vastaajista naisia on noin 52 % ja miehiä noin 48 %. Vastaajista 42 % ei ole osallistunut yhdellekään yrittäjyyskurssille opintojensa aikana.

Olemme huomioineet, että opiskelijadatan määrä on pieni suhteessa kaikkiin suomalaisissa ammattikorkeakouluissa opiskeleviin nähden. Tavoitteena ei kuitenkaan ole tuottaa yleistettävää tietoa, vaan kuvata ilmiötasolla opettajien ja opiskelijoiden näkökulmaa yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentumiseen ammattikorkeakouluissa.

Opettajavastaajia on kaiken kaikkiaan kahdestatoista ammattikorkeakoulusta ja lukumääräisesti yhteensä 1131. Vastaa-

Taulukko 1. Tässä artikkelissa käytettävät aineistot

Opiskelija-aineisto		
	GUESSS: Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey	Kutsukirje kaikille korkeakouluille Suomessa lokakuussa 2020.
		Kieli englanti
		Verkkokysely. LUT-yliopisto on lähettänyt kyselyn kaikkiin Suomen ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Aineisto on analysoitu SPSS-ohjelmalla ja pääpaino on ollut kuvailevissa tunnusluvuissa.
		Kysely on ollut avoinna tammikuun ja kesäkuun välisen ajan vuonna 2021.
Opettaja-aineisto		
	AMK-opettajien yrittäjyyskasvatustutkimus	Toteutettu vuosina 2014–2022 Suomessa. Toteuttajana LUT-yliopisto. Kysely on avoinna jatkuvasti. Tässä artikkelissa käytetään aineistoa, joka on kerätty vuosien 2020–2022. Vastaajan on rekisteröidyttävä kyselyyn, joten tiedämme, että yksittäiseltä vastaajalta on datassa vain yksi vastauskerta. Kysymyksessä ei ole pitkittäisdata. Aineiston analyysissa on käytetty kuvailevia tunnuslukuja. Analyysi on toteutettu SPSS-ohjelmalla.
		Verkkokysely. Tarkastelee yritysysteistyötä, yrittäjyyttä tukevia pedagogisia ratkaisuja ja organisaation tapoja tukea yrittäjämäisen kulttuurin kehittämistä.

jat edustavat eri koulutusaloja ja -aineita. Vastaajista noin 32 % työskenteli vastaus-
hetkellä yhteiskuntatieteiden, liiketalou-
den ja hallinnon alalla, noin 23 % tekni-
kan ja liikenteen alalla ja noin 21 % so-
siaali-, terveys- ja liikunta-alalla. Aineis-
to edustaa hyvin ammattikorkeakoulujen
opettajenkilökuntaa.

Olemme valinneet tähän artikkeliin
opiskelijoiden GUESSS-kyselystä kolme
muuttujaa (Likert 1–7, vastausvaihtoeh-
dot 1=ei ollenkaan, 7=erittäin paljon), jot-
ka kuvaavat korkeakoulun yrittäjämäistä
kulttuuria opiskelijan näkökulmasta. Ky-
sely on toteutettu myös englannin kielellä
Suomessa. Tässä artikkelissa käytetyt opis-

kelijoiden näkemystä kuvaavat muuttujat ovat:

- Korkeakouluni ilmapiiiri inspiroi minua ideoimaan uusia yrityksiä.
- Korkeakoulussani on suotuisa ilmapiiiri yrittäjäksi ryhtymiselle.
- Korkeakoulussani kannustetaan opiskelijoita yrittäjyyteen.
- Korkeakouluni edistää tutkimusta, teknologiaa, innovaatioita ja yrittäjyyttä.

Olemassa olevasta opettaja-aineistosta olemme valinneet viisi muuttujaa, jotka kuvaavat opettajan toimintaa yrittäjämäisen kulttuurin rakentajina (Likert 1–5). Tarkastelemme opettajan toimintaa yrittäjämäisen toimintakulttuurin edistäjinä aiemman tutkimuskirjallisuuden pohjalta luotujen muuttujien avulla. Valitut muuttujat ovat:

- Mielestäni on hyvä, että opiskelijat toimivat yrittäjinä opiskeluaikanaan (esim. Hardie ja muut, 2023; Hägg & Kurczewska, 2019).
- Yrittäjyyden edistäminen kuuluu osaksi työtäni (esim. Fejes ja muut, 2019; San-Martín ja muut, 2021; Teerijoki & Murdock, 2014).
- Käytän opetuksessani yritystoimintaa simuloivia menetelmiä (esim. Casavilla ja muut, 2022)
- Hyödynnän yrityksiä, yrittäjiä ja heidän tarinoitaan opetuksessani (esim. Cooper ja muut, 2004; Kickul ja muut, 2010; Pittaway & Cope, 2007; Pittaway & Hannon,

2008; Shepherd, 2004; Solomon, 2007).

- Toimin työssäni yrittäjämäisesti (esim. Abaho ja muut, 2015; Joensuu-Salo ja muut, 2021)

Seuraavassa kuvaamme aineistosta noussevat havainnot. Tarkastelemme sekä opettajien kuvaamaa yrittäjämäisen toiminnan tilaa että opiskelijoiden kokemusta korkeakoulun yrittäjämäisestä toimintakulttuurista. Tarkasteltavat muuttujat on pyritty valitsemaan siten, että ne kuvaavat ilmiön (korkeakoulun yrittäjämäinen toimintakulttuuri) saman suuntaisilla tavoilla. Opettajille suunnatun mittarin data kuvaa opettajan toimintaa yrittäjämäisen kulttuurin edistäjänä korkeakoulussa ja opiskelijoiden data kuvaa opiskelijan näkemystä kulttuurista.

Tutkimustulokset

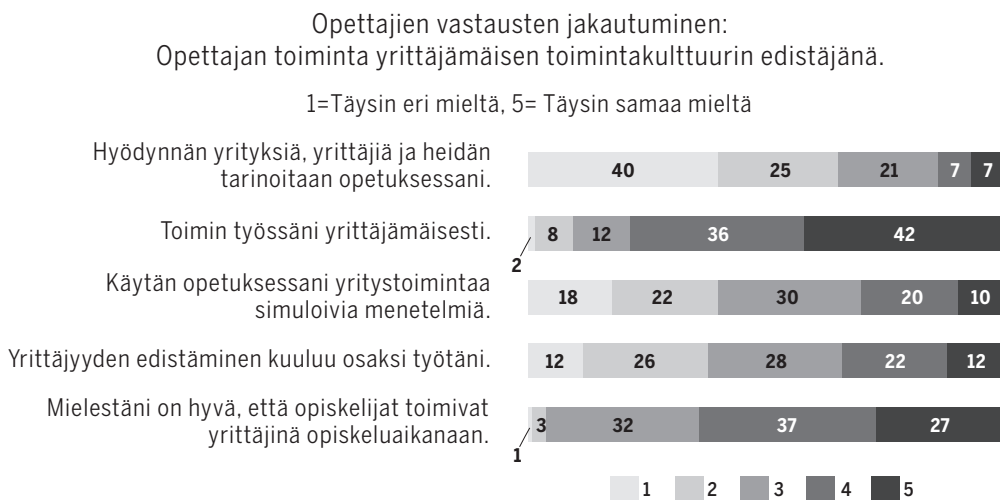
Seuraavassa kuvaamme miten opettajat arvioivat itseään ja omaa toimintaansa yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentamisessa sekä miten opiskelijat arvioivat yrittäjämäisen toimintakulttuurin ja yrittäjyyden edistämisen toteutuvan omassa korkeakoulussaan. Hyödynnämme kuvauksessa frekvenssejä ja keskiarvoja. Taulukossa 2 sivulla 56 on esitetty opettajien vastausten keskiarvot sekä keskihajonta. Suhtautuminen opiskelijoiden opintojen aikaiseen yrittäjyyteen on varsin positiivista, kuten myös opettajien näkemys omasta yrittäjämäisestä toiminnastaan. Keskiarvot kuitenkin osoittavat, ettei yrittäjyyttä edistävien menetelmien käyttö eikä yrittäjyyden edistäminen ole vakiintunutta toimintaa, vaan ne vaativat edelleen kehittämistä.

Taulukko 2. Opettajien vastausten keskiarvot ja vastausten keskihajonta

	Vastaaja- määrä (N)	Vastausten keskiarvo	Keski- hajonta
Mielestäni on hyvä, että opiskelijat toimivat yrittäjinä opiskeluaikanaan.	1090	3,9	0,997
Yrittäjyyden edistäminen kuuluu osaksi työtäni.	1211	2,9	0,868
Käytän opetuksessani yritystoimintaa simuloivia menetelmiä	1211	2,8	1,225
Hyödynnän yrityksiä, yrittäjiä ja heidän tarinoita opetuksessani	1056	2,2	1,228
Toimin työssäni yrittäjämaisesti	1090	4,1	1,206

Kuviossa 1 on esitetty opettajien vastausten muuttujakohtainen jakautuminen eri vastausvaihtoehdoille. Lähes puolet opettajista (42 %) kokee toimivansa itse yrittäjämaisesti. Lisäksi 36 % mieltää toimivansa jossain määrin yrittäjämaisesti. Toisaalta tarkasteltaessa miten opettajat näkevät oman roolinsa yrittäjyyden edistäjinä, tulokset osoittavat, että läheskään kaikki opettajat eivät miellä yrittäjyyden edistämistä omaksi tehtäväkseen, sillä 38 % vastaajista on joko täysin eri

mieltä tai jokseenkin eri mieltä väittämästä ”Yrittäjyyden edistäminen kuuluu osaksi työtäni”. Yli puolet opettajista pitää tärkeänä, että opiskelijat saavat kokemuksia yrittäjänä toimimisesta opintojen aikana. Tästä huolimatta opettajat käyttävät opetuksessaan melko vähän yrittäjien tarinoita tai yrittäjyyttä simuloivia menetelmiä, sillä 65 % vastaajista ei hyödynnä yrityksiä tai yrittäjiä opetuksessaan lainkaan tai hyödyntää vain vähän.

Kuvio 1. Opettajien vastausten jakautuminen.

Taulukko 2. Opiskelijoiden vastausten keskiarvot sekä vastausten keskihajonta

	Vastaaja- määrä (N)	Vastausten keskiarvo	Keski- hajonta
Korkeakouluni ilmapiiri inspiroi minua ideoimaan uusia yrityksiä	694	4,54	1,645
Korkeakoulussani on suotuisa ilmapiiri yrittäjäksi ryhtymiselle	701	4,42	1,604
Korkeakoulussani kannustetaan opiskelijoita yrittäjyyteen.	696	4,31	1,712
Korkeakouluni edistää tutkimusta, teknologiaa, innovaatiota ja yrittäjyyttä.	690	5,09	1,431

Opettajien vastauksissa on siten havaittavissa, että yrittäjämäisenä roolimallina toimiminen koetaan tärkeäksi, samoin kuin opiskelijoiden kannustaminen toimimaan yrittäjinä. Tästä huolimatta yrittäjyyden edistämistä ei välttämättä nähdä osaksi omaa työtä, mikä voi heijastua myös pedagogisiin ratkaisuihin. Jos korkeakoulun strategisena tavoitteena on yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentaminen, lähtökohtainen tavoite lienee, että yrittäjyyden edistäminen olisi osa jokaisen työtä. Kun näin suuri osa vastaajista ei kuitenkaan miellä yrittäjyyden edistämistä omaksi tehtäväkseen, herättää tämä pohtimaan miten yrittäjyyden edistäminen ammattikorkeakouluissa strategisella tasolla ymmärretään ja miten tavoitteita sanoitetaan.

Kun rinnalla tarkastellaan opiskelijoiden kokemusta oman korkeakoulunsa yrittäjämäisestä toimintakulttuurista (taulukko 3), havaitaan että opiskelijat kokevat korkeakoulun edistävän tutkimusta, teknologiaa, innovaatioita ja yrittäjyyttä. Muiden muuttujien osalta ei tilanne ole aivan yhtä hyvä, vaikka kaikkien muuttujien keskiarvot ovat yli tilastollisen keskiarvon. Opis-

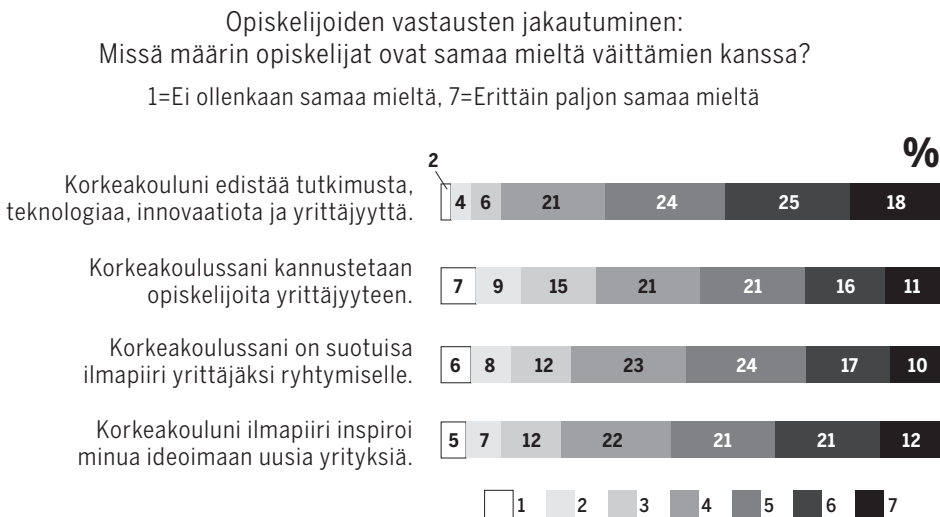
kelijoiden vastauksissa on kuitenkin hajontaa, mikä johtaa pohtimaan opiskelijoiden kykyä hahmottaa, mikä ammattikorkeakoulujen toiminnassa on innovaatio- tai kehittämistoimintaa ja mikä on nimenomaan yrittäjyyden edistämistä.

Lisäksi kuviosta 2 havaitaan, että hieman yli puolet opiskelijoista kokee korkeakoulunsa ainakin jossain määrin kannustavan yrittäjyyteen ja korkeakoulun ilmapiirin koetaan innostavan uusien yritysideoiden synnyttämiseen ja yrityksen perustamiseen. Erityisesti tutkimustoiminta, teknologiaan liittyvä kehittäminen ja innovaatiotoiminta nähdään yrittäjyyteen kannustavina. Toisaalta huomionarvoista on se, että opiskelijoiden vastauksissa on nähtävissä myös vastakkaisia näkemyksiä, sillä 31 % opiskelijoista ei koe korkeakoulun ilmapiirin kannustavan lainkaan tai kannustavan vain vähäisessä määrin yrittäjyyteen ja yritysten perustamiseen. Näin ollen yrittäjämäisen toimintakulttuurin yhteisen ymmärryksen ja käsitteistön rakentaminen muodostuu merkitykselliseksi.

Ristiriidat opettajien oman toiminnan ja yrittäjyyden edistämisen käytäntöjen kesken, samoin erot opettajien toiminnan ja opiskelijoiden kokemusten välillä sekä hajonta opiskelijoiden kokemuksissa ovat kiintoisia ja herättävät pohtimaan, ovatko opettajien ja opiskelijoiden näkemykset yrittäjyydestä ja sen edistämisestä samansuuntaisia. Jotta yrittäjämäisen toimintakulttuurin kehittäminen on mahdollista, tulisi tietää miten opiskelijat ja eri koulutusalojen opettajat ymmärtävät yrittäjyyden. On syytä myös kysyä, mitä opiskelijat toivovat yrittäjyyden edistämiseltä: apua yrityksen perustamiseen vai tukea omien vahvuuksien tunnistamiseen? Tämä antaa myös aihetta pohtia, näkyvätkö yrittäjyyden edistämisen toimet riittävästi opiskelijoiden suuntaan sekä kokevatko opiskelijat yrittäjyyteen kannustamiseen käytetyt toimenpiteet omakseen ja itselleen hyödyllisiksi. Esimerkiksi vahvempi yrittäjien osallistaminen opetukseen eri tavoin saattaisi olla yksi keino luoda yhteistä ymmärrystä yrittäjyydestä sekä opiskelijoiden näkökulmasta luoda suotuisaa ilmapiiriä yrittäjäksi ryhtymiselle.

Opiskelijoiden vastausten perusteella korkeakoulujen ilmapiiri ei kannusta kaikkia opiskelijoita yrittäjyyteen. Kun tätä verrataan opettajien alhaiseen keskiarvoon (taulukko 2, keskiarvo 2,9) yrittäjyyden edistämisestä osana työtään, on tulos ymmärrettävä. Kaikki opettajat eivät koe yrittäjyyden edistämisen olevan osa omaa työtään, eivätkä kaikki opiskelijatkaan koe korkeakoulunsa ilmapiiriä yrittäjyyteen kannustavaksi. Kun tätä tulosta peilataan aiemmissa opiskelijatutkimuksissa tehtyihin havaintoihin, herää kysymys ammatikorkeakoulujen kyvystä tuottaa opiskelijoille työelämässä tarvittavia yrittäjyysvalmiuksia. Esimerkiksi vuonna 2019 tehdyssä opiskelijabarometrissä noin 24 % ammatikorkeakouluopiskelijoista koki, että korkeakouluopinnot eivät tarjonneet riittäviä valmiuksia toimia yrittäjänä. Vastaava luku vuonna 2022 tehdyssä opiskelijabarometrissä oli noin 18 % (Lauronen, 2019; 2022).

On syytä huomioida, että niin opettajien kuin opiskelijoidenkin vastauksissa on hajontaa. Tämä lisää mielestämme tar-

Kuvio 2. Opiskelijoiden vastausten jakautuminen. (N=707)

vetta erilaisten toimijaryhmien huomioimiseen yrittäjämäisen toimintakulttuurin kehittämisessä. Opiskelijoiden joukko ei ole yhtenäinen (ks. taulukko 3), eivätkä kaikki opettajat toimi samalla tavalla (ks. taulukko 2). Onkin aiheellista kysyä, millä menetelmillä ja tutkimusorientaatioilla on esittämiemme kuvailevien aineistojen valossa mahdollista luoda kokonaiskuva ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisestä toimintakulttuurista.

Johtopäätökset

Ammattikorkeakoulujen strategiat korostavat yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentamista, sen vaikutusta korkeakouluopettajien toimintaan yrittäjyyden edistäjinä sekä merkitystä opiskelijoiden yrittäjyys- ja työelämävalmiuksien kehittämiseen (Lahikainen ja muut, 2021; Huyghe & Knockaert, 2015). Artikkelimme tavoitteena oli tarkastella ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentamista ja ilmenemistä sekä opiskelijoiden että korkeakouluopettajien näkökulmasta. Artikkelimme tavoitteena oli löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin: 1) Miten opettajat arvioivat itseään ja omaa toimintaansa yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentajina ja opiskelijoiden yrittäjyyden edistäjinä? ja 2) Miten opiskelijat arvioivat yrittäjämäistä toimintakulttuuria ja yrittäjyyden edistämistä korkeakoulussaan?

Vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen toteamme, että tulosten perusteella opettajien enemmistö on omaksunut yrittäjyyden edistämisen osaksi työtään. Tuloksemme osoittavat aikaisempien tutkimusten tapaan sen, että opettajilla on merkittävä rooli ammattikorkeakoulun yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentajina (Joensuu-Salo ja muut, 2021; Stenholm, 2021; Hietanen, 2015; Pittaway &

Cope, 2007) ja he myös tunnistavat oman roolinsa opiskelijoiden yrittäjyyden edistäjinä (Peltonen, 2015). Opettajat suhtautuvat pääosin positiivisesti opiskelijoiden yrittäjyyteen opintojen aikana. On kuitenkin hieman yllättävää, että opettajista harva käyttää opetuksessaan yrittäjyyttä simuloivia menetelmiä.

Vastauksena toiseen tutkimuskysymykseen tuloksemme antavat viitteitä siitä, että korkeakoulujen yrittäjämäinen toimintakulttuuri ei näyttäyty kovin vahvana tai selkeänä opiskelijoille. Vaikka yli puolet opiskelijoista kokee korkeakoulun kannustavan yrittäjyyteen, opiskelijoiden vastauksissa on nähtävissä myös vastakkaisia kokemuksia. Tuloksista on havaittavissa kohtaamisongelmaa ja voidaan todeta, että opettajien näkemykset omasta roolistaan ja tavoista toimia yrittäjämäisen toimintakulttuurin edistäjänä vaikuttavat positiivisemmilta kuin opiskelijoiden kokemukset korkeakoulunsa yrittäjämäisestä toimintakulttuurista. Haasteena voi olla myös käytettävien käsitteiden moninaisuus sekä yhteisen ymmärryksen puute. Tutkimuskirjallisuus on omaksunut tietyt käsitteet kuvaamaan korkeakoulun yrittäjämäistä toimintakulttuuria, mutta ovatko ne vakiintuneita käsitteitä myös opettajien ja opiskelijoiden puheessa? Tiedämmekö yrittäjämäistä toimintakulttuuria mitattaessa, että vastaaja ymmärtää käytetyt käsitteet?

Lisäksi organisaatioiden jäsenet eivät välttämättä koe kulttuuria samalla tavalla (esim. Lindahl, 2006) ja näin ollen myös opettajan ja opiskelijan näkökulmat korkeakoulun yrittäjämäisestä toimintakulttuurista voivat olla hyvin erilaiset. Ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentuminen ja ilmeneminen linkittyy pitkälti kysymyksiin siitä, miten yrittäjämäisyys ja yrittäjyyden edis-

täminen ymmärretään ja tulkitaan, millaisia tavoitteita ja päämääriä opiskelijoiden yrittäjyyden edistämiseksi asetetaan, miten näitä päämääriä legitimoidaan sekä miten eri toimijaryhmät ovat osallisina toimintakulttuurin rakentamisessa ja päämäärien asettamisessa (Farny ja muut, 2016; Parkkari, 2020; Laalo & Jauhiainen, 2019; Lahikainen ja muut, 2021). Mikäli nämä kysymykset jäävät vaille syvempää keskustelua korkeakouluyhteisöissä, erilaiset tulkinnat päämääristä ja toiminnasta ovat ymmärrettäviä.

Pääsääntöisesti opiskelijoiden sekä opettajien näkemyksiä ja kokemuksia korkeakoulujen yrittäjyyden edistämistoimista tarkastellaan erillään toisistaan. Siilomaisesti toteutetuissa tarkasteluissa on mahdollisuus syventyä tulkintojen taustalla oleviin tekijöihin. Tutkimalla vain opiskelijan tai opettajan kokemusta, emme kuitenkaan saa kokonaiskuvaa siitä, näkevätkö toimijaryhmät toiminnan tavoitteet ja käytännön toteutukset samalla tavoin, ja tällöin on vaikeaa arvioida ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin tilaa tai sitä, missä määrin yrittäjyyden edistämiseksi asetetut strategiset tavoitteet on saavutettu (esim. Jones & Patton, 2020). On mahdollista, että yhteinen keskustelu organisaation sisällä lisäisi yhteistä ymmärrystä yrittäjyyden edistämisen tavoitteista.

Tällä tutkimuksella osallistumme kriittisesti orientoituneeseen yrittäjyyskasvatustutkimukseen ja pyrimme lisäämään ymmärrystä ammattikorkeakoulujen yrittäjämäisestä toimintakulttuurista tarkastelemalla opettajien ja opiskelijoiden näkemysten eroja ja yhteneväisyyksiä. Toimintakulttuurin kehittämistä opettajan ja opiskelijoiden näkökulmat huomioiden voidaan hahmottaa neljän erilaisen tilannekuvauksen avulla. Ensimmäisessä

tilanteessa opettajat eivät erityisesti edistä yrittäjämäistä toimintakulttuuria, eivätkä opiskelijat myöskään koe ammattikorkeakoulun toimintakulttuuria yrittäjämäiseksi. Toisessa tilanteessa opettajat toimivat kyllä tavalla, joka edistää ammattikorkeakoulun yrittäjämäistä toimintakulttuuria, mutta opiskelijat eivät kuitenkaan koe ammattikorkeakoulun toimintakulttuuria yrittäjämäiseksi. Kolmannessa tilanteessa opettajat eivät erityisesti edistä yrittäjämäistä toimintakulttuuria, mutta opiskelijat voivat kokea ammattikorkeakoulun toimintakulttuurin yrittäjämäiseksi. Neljännessä tilanteessa opettajatkin toimivat yrittäjämäistä toimintakulttuuria edistävällä tavalla ja opiskelijat kokevat toimintakulttuurin yrittäjämäiseksi.

Opiskelijoiden rooli yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentamisessa näyttäytyy tutkimuksemme valossa kiinnostavana. Nähdäänkö opiskelijat osallisina ja tasavertaisina toimijoina toimintakulttuurin rakentamisessa on luonnollisesti sidoksissa tapaan ja kysymyksenasetteluihin, joilla asiaa on tarkasteltu. Kovin usein, kuten tutkimuksemme taustalla olevassa opiskelijakyselyssä jo kysymyksenasettelu osoittaa, opiskelijat nähdään yrittäjyyden edistämisen objekteina, eivätkä he välttämättä itsekään miellä itseään aktiivisina kehittämiskumppaneina korkeakouluisaan. Opiskelijat eivät siis juurikaan osallistu toimintakulttuurin rakentamiseen saati arviointiin aktiivisina toimijoina (esim. Clauss ja muut, 2018; Lahikainen ja muut, 2022), vaan arvioivat korkeakoulun yrittäjämäistä toimintakulttuuria ikään kuin ulkopuolisina toiminnan kohteina. Vastaavasti opettajien kyselyssä opettaja näyttäytyy aktiivisena toimijana, joka oman työnsä kautta rakentaa yrittäjämäistä toimintakulttuuria. Tämä kannustaa pohtimaan, kenen määrittelemänä ja kenen ehdoilla yrittäjämäinen toiminta-

Myös opiskelijat ovat keskeisiä yrittäjämäisen kulttuurin rakentajia.

kulttuuri ammattikorkeakouluissa rakentuu tai toteutuu sekä nähdäänkö yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentaminen ylipäättään opettajien ja opiskelijoiden yhteisenä tehtävänä. Tarvetta on siis kriittiselle keskustelulle sekä yrittäjyyden edistämiseen liittyvien vakiintuneiden käytäntöjen kyseenalaistamiselle (esim. Farny ja muut, 2016).

Tutkimuksemme rajoitteena tunnistamme sen, että eri kyselyaineistojen tarkastelu rinnakkain ei ole ongelmatonta, eivätkä eri kohderyhmille tehdyt erimuotoiset kysymyksenasettelut välttämättä avaa riittävästi niiden taustalla olevia tulkintoja. Monimenetelmällinen lähestymistapa voisi tuottaa rikkaampaa aineistoa organisaatiokulttuurin tulkinnoista, koska korkeakouluyhteisön kaikki toimijat osaltaan rakentavat ja muokkaavat korkeakoulun toimintakulttuuria. Näin ollen myös opiskelijat ovat keskeisiä yrittäjämäisen kulttuurin rakentajia ja heidät tulisi nähdä ja osallistaa aktiivisina toimijoina toimintakulttuurin rakentamiseen (esim. Clauss ja muut, 2018). Perustellusti voidaankin pohtia, olisiko opiskelijoiden kokemus yrittäjämäisestä kulttuurista positiivisempi, jos heillä olisi aktiivinen rooli sen luomisessa? Missä määrin oppilaitoksilla on tiedossa opiskelijoiden odotuksia siitä, millä tavoin he toivovat olevansa osa korkeakouluyhteisöä ja aktiivisia toimijoita yhteisen toimintaympäristön kehittämisessä? Onko yrittäjämäisen toimintakulttuurin tavoitteena yritystoimintaan kannustaminen ja siinä tukeminen vai näh-

däänkö itse kulttuurin vahvistaminen tärkeänä? Tämä haastaa yrittäjyyskasvatuksen toteuttajia sekä oppilaitosten johtoa miettimään tapoja, joilla opiskelijat saadaan aktiivisina toimijoina mukaan.

Tällä tutkimuksella haluamme nostaa esiin tarpeen tarkastella ja tuoda yhteen eri toimijoiden ajatuksia ja kokemuksia samasta ilmiöstä ja pohtia niiden yhteneväisyyksiä ja eroja. Tällä puolestaan on vaikutusta tapaan, jolla tarkasteluja tehdään. Tutkimuksemme keskeisin kontribuutio suomalaiselle kriittisesti orientoituneelle yrittäjyyskasvatustutkimukselle on, että yrittäjyyskasvatukseen liittyvien ilmiöiden tarkasteluun tarvitaan erilaisen näkökulmien yhdistämistä. Ymmärryksen laajentamiseksi yrittäjämäisen toimintakulttuurin rakentumisesta ja kehitymisestä korkeakouluissa yrittäjyyskasvatustutkimus vaatii erilaisten kysymysten, tutkimusmenetelmien ja -aineistojen sekä näkökulmien yhdistämistä. Kahden tai jatkossa jopa useamman toimijajoukon tuottamia aineistoja yhdistelemällä voimme tarkastella yrittäjämäiseen korkeakoulukulttuuriin liittyviä tekijöitä ja vahvistaa näin teorian lisäksi myös käytännön yrittäjyyskasvatustoimintaa. Yrittäjyyskasvatuksen tutkijoille tämä avaa uusia tutkimusaiheita. On syytä esimerkiksi pohtia, millainen tulkinta yrittäjyydestä välittyy opiskelijoille opettajien toiminnan ja pedagogisten käytäntöjen kautta. Sanoitetaanko yrittäjyyden edistämistä tavalla, johon opiskelijat voivat samaistua? Resonoivatko yrittäjyydestä käytetty kieli ja esimerkit opiskelijoiden kokemusmaailman ja arvojen kanssa, ja huomioidaanko pedagogisissa käytännöissä riittävästi erilaiset oppijat ja heidän tarpeensa? On aiheellista myös pohtia, kuinka hyvin opiskelijat oivaltavat, mistä yrittäjyyskasvatuksessa korkea-asteella on kysymys ja mitkä ovat yrittäjyyskasvatuksen päämääriä.

Päämäärät eivät välttämättä ole selkeitä opettajillekaan eivätkä eri koulutusalojen opettajat ilman muuta koe niitä samalla tavoin. Lisäksi tarvitaan tutkimusta, joka tarkastelee opiskelijoita yrittäjämäisen toimintakulttuurin subjekteina.

Tämä tutkimus osoittaa uudenlaisten tutkimusasetelmien rakentamisessa piilevän haasteen. Tutkimuksessa on harvoin mahdollista toteuttaa useita erilaisia aineistojen keruumuotoja ja saada näin monenlaisten toimijoiden ääni kuuluviin. Koska Suomessa yrittäjyyskasvatus-tutkimus on laaja-alaista ja rikasta, olisi useiden toimijoiden erilaisten aineistojen yhdistäminen mahdollista. Tämä saattaisi tuoda tutkimukseen aivan uudenlaisia ulottuvuuksia. Kun tarkastellaan ilmiötä yksittäisten toimijaryhmien näkökulmista, siitä syntyy sirpaleinen kuva. Korkeakoulujen yrittäjämäisen toimintakulttuurin tutkimus ja erityisesti kriittisesti orientoitunut toimintakulttuurin tarkastelu edellyttävät entistä vahvempaa yhteistyötä tutkijoiden kesken.

Lähteet

Abaho, E., Olomi, D. R., & Urassa, G. C. (2015). Students' entrepreneurial self-efficacy: does the teaching method matter? *Education + Training*, 57(8/9), 908-923. <https://doi.org/10.1108/ET-02-2014-0008>

Afriyie, N. & Boohene, R. (2014). Entrepreneurial Education and Entrepreneurial Culture among University of Cape Coast Students in Ghana. *Athens Journal of Education*, 1(4), 309-322. <https://doi.org/10.30958/aje.1-4-3>

Balawi, A., & Ayoub, A. (2022). Assessing the entrepreneurial ecosystem of Sweden: a comparative study with Finland and Norway using Global Entrepreneurship Index. *Journal of Business and Socio-economic Development*, 2(2), 165-180. <https://doi.org/10.1108/JBSED-12-2021-0165>

Bécharde, J.-P. & Grégoire, D. (2005). Understanding teaching models in entrepreneurship for higher education. Teoksessa P. Kyrö ja C. Carrier (toim.). *The Dynamics of Learning Entrepreneurship*

in a Cross-Cultural University Context, University of Tampere, Faculty of Education, Research Center for Vocational and Professional Education, Hämeenlinna, 104-135.

Cascavilla, I., Hahn, D., & Minola, T. (2022). How You Teach Matters! An Exploratory Study on the Relationship between Teaching Models and Learning Outcomes in Entrepreneurship Education. *Administrative Sciences*, 12(1), 12. <https://doi.org/10.3390/admsci12010012>

Clark, B. R. (1998). *Creating entrepreneurial universities: Organizational pathways of transformation*. Guildford: IAU Pergamon/Elsevier.

Clark, B.R. (2003). Sustaining Change in Universities: Continuities in Case Studies and Concepts. *Tertiary Education and Management*, 9(2), 99-116. <https://doi.org/10.1023/A:1023538118918>

Clauss, T., Moussa, A. & Kesting, T. (2018). Entrepreneurial University: A stakeholder-based conceptualisation of the current state and an agenda for future research. *International Journal of Technology Management*, 77(1/2/3), 109-144.

Chelariu, C., Brashear, T. G., Osmonbekov, T., & Zait, A. (2008). Entrepreneurial propensity in a transition economy: exploring micro-level and meso-level cultural antecedents. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 23(6), 405-415. <https://doi.org/10.1108/08858620810894454>

Cooper, S., Bottomley, C., & Gordon, J. (2004). Stepping out of the classroom and up the ladder of learning: An experiential learning approach to entrepreneurship education. *Industry and Higher Education*, 18(1), 11-22. <https://doi.org/10.5367/000000004773040924>

Davies, J. L. (2001). The Emergence of Entrepreneurial Cultures in European Universities. *Higher Education Management*, 13(2), 25-44.

Euroopan komissio (2013). Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. *Eurooppalainen korkea-asteen koulutus maailmassa*.

Euroopan komissio (2014). *Entrepreneurship Education: A Guide for Educators*. Entrepreneurship 2020 Unit Directorate-General for Enterprise and Industry European Commission 1049.

Etzkowitz, H. (2004). The Evolution of the Entrepreneurial University. *International Journal of Technology and Globalisation (IJTG)*, 1(1), 64-77. <https://doi.org/10.1504/IJTG.2004.004551>

Etzkowitz, H. (2013). Anatomy of the entrepreneurial university. *Social science information*, 52(3), 486-511. <https://doi.org/10.1177/0539018413485832>

- Etzkowitz, H. & Zhou, C. (2018). *The Triple Helix: University-Industry-Government Innovation in Action*. Routledge, London and New York. <https://doi.org/10.1111/j.1435-5957.2011.00357.x>
- Fayolle, A. & Gailly, B. (2015) The Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Attitudes and Intention: Hysteresis and Persistence. *Journal of Small Business Management*, 53(1), 75-93. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12065>
- Farny, S., Frederiksen, S. H., Hannibal, M. & Jones, S. (2016). A CULTure of entrepreneurship education. *Entrepreneurship & Regional Development*, 28(7-8), 514-535. <https://doi.org/10.1080/08985626.2016.1221228>
- Fejes, A., Nylund, M., & Wallin, J. (2019). How do teachers interpret and transform entrepreneurship education? *Journal of Curriculum Studies*, 51(4), 554-566. <https://doi.org/10.1080/00220272.2018.1488998>
- Geissler, M., Jahn, S., & Haefner, P. (2010). The entrepreneurial climate at universities: the impact of organizational factors. Teoksessa D. Smallbone, J. Leitão, M. Raposo & F. Welter (toim.), *The Theory and Practice of Entrepreneurship: Frontiers in European Entrepreneurship Research*, Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing, 12-31.
- Gibb, A. A. (2011). Concepts into practice: meeting the challenge of development of entrepreneurship educators around an innovative paradigm: The case of the International Entrepreneurship Educators' Programme (IEEP). *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 17(2), 146-165. <https://doi.org/10.1108/13552551111114914>
- Gibb, A. A. (2012) Exploring the synergistic potential in entrepreneurial university development: towards the building of a strategic framework. *Annals of Innovation & Entrepreneurship*, 3(1), 16742. <https://doi.org/10.3402/aie.v3i0.17211>
- Gibb, A.A. and Hannon, P. (2006). Towards the Entrepreneurial University? *International Journal of Entrepreneurship Education*, 4, 73-110.
- Gordon, I., & Jack, S. (2010). HEI engagement with SMEs: developing social capital. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 16(6), 517-539. <https://doi.org/10.1108/13552551011082489>
- Gordon, I., Hamilton, E., & Jack, S. (2012). A study of a university-led entrepreneurship education programme for small business owner/managers. *Entrepreneurship & Regional Development*, 24(9-10), 767-805. <https://doi.org/10.1080/08985626.2011.566377>
- Hannon, P. D. (2013). Why is the entrepreneurial university important? *Journal of innovation management*, 1(2), 10-17. https://doi.org/10.24840/2183-0606_001.002_0003
- Hardie, B., Highfield, C., & Lee, K. (2023). Attitudes and values of teachers and leaders towards entrepreneurship education. *Research Papers in Education*, 38(4), 690-714. <https://doi.org/10.1080/02671522.2022.2028891>
- Henry, C. & Lewis, K. (2018). A review of entrepreneurship education research: Exploring the contribution of the Education + Training special issues. *Education + Training*, 60(3), 263-286. <https://doi.org/10.1108/ET-12-2017-0189>
- Hietanen, L. (2015). Entrepreneurial learning environments: supporting or hindering diverse learners? *Education + Training*, 57(5), 512-531. <https://doi.org/10.1108/ET-04-2014-0047>
- Huusko, M., Vettenniemi, J., Hievanen, R., Tuurnas, A., Hietala, R., Kolhinen, J. & Ruskovaara, E. (2018). *Yrittämään oppii yrittämällä – Yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakouluissa –arviointi*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Huyghe, A., & Knockaert, M. (2015). The influence of organizational culture and climate on entrepreneurial intentions among research scientists. *Journal of Technology Transfer*, 40, 138-160. <https://doi.org/10.1007/s10961-014-9333-3>
- Hägg, G., & Kurczewska, A. (2019). Who is the student entrepreneur? Understanding the emergent adult through the pedagogy and andragogy interplay. *Journal of Small Business Management*, 57, 130-147. <https://doi.org/10.1111/jsbm.12496>
- Hämäläinen, M., Peltonen, K., Joensuu-Salo, S. & Raappana, A. (2022). *Ammattikorkeakoulujen yrittäjyystoimien kehittämisuositukset*. LUT Scientific and Expertise Publications Raportit ja selvitykset - Reports, 106. LUT-yliopisto. LUT School of Engineering Science.
- Ireland, R. D., Hitt, M. A., & Sirmon, D. G. (2003). A Model of Strategic Entrepreneurship: The Construct and its Dimensions. *Journal of Management*, 29(6), 963-989. [https://doi.org/10.1016/S0149-2063\(03\)00086-2](https://doi.org/10.1016/S0149-2063(03)00086-2)
- Joensuu-Salo, S., Peltonen, K., Hämäläinen, M., Oikkonen, E. & Raappana, A. (2021). Entrepreneurial teachers do make a difference – Or do they? *Industry and Higher Education*, 35(4), 536-546. <https://doi.org/10.1177/0950422220983236>
- Jones, D. R., & Patton, D. (2020). An Academic Challenge to the Entrepreneurial University: The Spatial Power of the 'Slow Swimming Club'. *Studies in Higher Education*, 45(2), 375-389. <https://doi.org/10.1080/03075079.2018.1534093>

- Kickul, J., Griffiths, M., & Bacq, S. (2010). The boundary-less classroom: extending social innovation and impact learning to the field. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 17(4), 652–663. <https://doi.org/10.1108/14626001011088787>
- Koskinen, H. (2019). Yrittäjyhteisön taika: Yrittäjyyden muotoutuminen korkeakoulujen yrittäjyystoiminnassa. *Aikuiskasvatus*, 39(2), 108–121. <https://doi.org/10.33336/aik.82984>
- Laalo, H., & Jauhiainen, A. (2019). Yrittäjyystä akatemiaan! Suomalaisen yliopistokoulutuksen problematisoiminen yrittäjyysdiskursseissa. *Aikuiskasvatus*, 39(2), 92–107. <https://doi.org/10.33336/aik.82983>
- Lahikainen K. & Pihkala, T. (2022). *Global University Entrepreneurial Spirit Students' Survey*. National Report 2021 Finland. https://www.guesssurvey.org/resources/nat_2021/GUESSS_Report_2021_Finland.pdf
- Lahikainen, K., Peltonen, K., Oikkonen, E., & Pihkala, T. (2022). Students' perceptions of the entrepreneurial culture in Finnish higher education institutions. *Industry and Higher Education*, 36(5), 583–594. <https://doi.org/10.1177/09504222211066798>
- Lahikainen, K., Peltonen, K., Hietanen, L., & Oikkonen, E. (2021). Calling for student engagement in an entrepreneurial university. In *A research agenda for the entrepreneurial University* Edward Elgar Publishing, 129–142. <https://doi.org/10.4337/9781788975049.00015>
- Lahikainen, K., Kolhinen, J., Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2019). Challenges to the development of an entrepreneurial university ecosystem: The case of a Finnish university campus. *Industry and Higher Education*, 33(2), 96–107. <https://doi.org/10.1177/0950422218815806>
- Launonen, T. (2022). *Opiskelijasta yrittäjäksi. Opiskelijabarometri*. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.
- Launonen, T. (2019). *Opiskelijasta yrittäjäksi. Opiskelijabarometri*. Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.
- Lindahl, R. (2006). The role of organizational climate and culture in the school improvement process: a review of the knowledge base. *Educational Leadership Review* 7(1): 19–29.
- Liu, M., Gorgievski, M. J., Qi, J., & Paas, F. (2022). Increasing teaching effectiveness in entrepreneurship education: Course characteristics and student needs differences. *Learning and Individual Differences*, 96. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2022.102147>
- Mkrtychyan, G. (2016). Entrepreneurial University Culture: The Clash of Values And Resistance to Change (April 13, 2016). *Higher School of Economics Research Paper No. WP BRP 31/EDU/2016*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2768092>
- Morris, N. M., Kuratko, D. F. & Pryor, C. G. (2014). Building Blocks for the Development of University-Wide Entrepreneurship. *Entrepreneurship Research Journal*, 4(1), 45–68. <https://doi.org/10.1515/erj-2013-0047>
- Neck, H. M., & Corbett, A. C. (2018). The Scholarship of Teaching and Learning Entrepreneurship. *Entrepreneurship Education and Pedagogy*, 1(1), 8–41. <https://doi.org/10.1177/2515127417737286>
- Nyström, A.-G., & Wendelin, C. (2020). Olenko yrittäjämäinen? – Opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen hahmottaminen ja sanoittaminen. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 22(4), 42–56. <https://journal.fi/akakk/article/view/101406>
- OECD, Organisation for Economic Co-operation and Development (2015). *From creativity to initiative: Building entrepreneurial competencies in schools*. Entrepreneurship360 guidance note for policy makers.
- Paasio, K. (2022). *Making sense of the entrepreneurial university – A social construction view*. [Väitöskirja, Turun kauppakorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8886-0>
- Parkkari, P. (2020). Yrittäjyyskasvatuksen ”ehjän polun” rakentuminen yrittäjyyskasvatuksen strategioissa. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 22(4), 10–26. <https://journal.fi/akakk/article/view/101397>
- Peltonen, K. (2015). How can teachers' entrepreneurial competences be developed? A collaborative learning perspective. *Education + Training* 57(5), 492–511. <https://doi.org/10.1108/ET-03-2014-0033>
- Pihkala, T., Ruskovaara, E., Seikkula-Leino, J., & Pihkala, J. (2011). Yrittäjyyskasvatus monikerroksisena ilmiönä – kohti yrittäjyyskasvatuksen ohjausjärjestelmää. Teoksessa J. Heinonen, U. Hytti, & A. Tiikkala (toim.), *Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia*. Turun yliopisto, 20–37.
- Piperopoulos, P. (2012). Could higher education programmes, culture and structure stifle the entrepreneurial intentions of students? *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 19(3), 461–483. <https://doi.org/10.1108/14626001211250162>
- Pittaway, L., & Cope, J. (2007). Entrepreneurship education: A systematic review of the evidence. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*, 25(5), 479–510. <https://doi.org/10.1177/0266242607080656>

- Pittaway, L., & Hannon, P. (2008). Institutional strategies for developing enterprise education: A review of some concepts and models. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 15(1), 202–226. <https://doi.org/10.1108/14626000810850937>
- Potila, A.-K., Moision, J., Ahti-Miettinen, O., Pyy-Martikainen, M. & Virtanen, V. (2017). *Opiskelijatutkimus 2017. Eurostudent VI-tutkimuksen keskeiset tulokset*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:37. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-500-6>
- Rae, D. & Carswell, M. (2001). Towards a conceptual understanding of entrepreneurial learning. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 8(2), 150-158. <https://doi.org/10.1108/EUM0000000006816>
- Salmijärvi, T., Siklander, P., Vuopala, E., & Impiö, N. (2021). Yrittäjyyden edistäminen korkeakouluissa – yrittäjyyslinjausten sekä kahden korkeakoulun käytänteiden tarkastelua. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 23(1), 59–77. <https://journal.fi/akakk/article/view/107455>
- San-Martín, P., Fernández-Laviada, A., Pérez, A., & Palazuelos, E. (2021). The teacher of entrepreneurship as a role model: Students' and teachers' perceptions. *The International Journal of Management Education*, 19(1), 100358. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2019.100358>
- Schein, E. H. (1985). *Organizational culture and leadership*. San Francisco, USA: Jossey-Bass Publishers.
- Shattock, M. L. (2009). *Entrepreneurialism in universities and the knowledge economy*. Maidenhead: Open University Press.
- Shepherd, D. A. (2004). Educating entrepreneurship students about emotion and learning from failure. *Academy of Management Learning & Education*, 3(3), 274–287. <https://doi.org/10.5465/amle.2004.14242217>
- Solomon, G. (2007). An examination of entrepreneurship education in the United States. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 14(2), 168–182. <https://doi.org/10.1108/14626000710746637>
- Stenholm, P., Ramström, J., Franzén, R., & Nieminen, L. (2021). Unintentional teaching of entrepreneurial competences. *Industry and Higher Education*, 35(4), 505-517. <https://doi.org/10.1177/09504222211018068>
- Teerijoki, H., & Murdock, K. A. (2014). Assessing the role of the teacher in introducing entrepreneurial education in engineering and science courses. *The International Journal of Management Education*, 12(3), 479-489. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2014.05.005>
- Thomassen, M. L., Williams Middleton, K., Ramsgaard, M. B., Neergaard, H., & Warren, L. (2020). Conceptualizing context in entrepreneurship education: a literature review. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 26(5), 863-886. <https://doi.org/10.1108/IJEBR-04-2018-0258>
- Tjeldvoll, A. (2008). Finnish higher education reforms: Responding to globalization. *European Education*, 40(4), 93-107. <https://doi.org/10.2753/EUE1056-4934400405>
- Taylor, M. P. (2012). The entrepreneurial university in the twenty-first century. *London Review of Education*, 10(3), 289-305. <https://doi.org/10.1080/14748460.2012.729885>
- Urbano, D., & Guerrero-Cano, M. (2013). Entrepreneurial Universities: Socioeconomic Impacts of Academic Entrepreneurship in a European Region. *Economic Development Quarterly*, 27(1), 40-55. <https://doi.org/10.1177/0891242412471973>
- Valencia-Arias, A., Arango-Botero, D. & Sanchez-Torres, J. A. (2022). Promoting entrepreneurship based on university students' perceptions of entrepreneurial attitude, university environment, entrepreneurial culture and entrepreneurial training. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 12(2), 328-345. <https://doi.org/10.1108/HESWBL-07-2020-0169>
- Viljamaa, L. (2016). *Yrittäjyyden tukemisen hyvät käytänteet korkeakouluissa 2016*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-399-6>
- Viljamaa, L., & Moision, J. (2015). *Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen asenteen tukeminen suomalaisissa korkeakouluissa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:17. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-376-7>
- Vlados, C., & Chatzinikolaou, D. (2020). Macro, meso, and micro policies for strengthening entrepreneurship: Towards an integrated competitiveness policy. *Journal of Business & Economic Policy*, 7(1), 1 - 12. <https://doi.org/10.30845/jbep.v7n1a1>
- Wong, M. A. (2014). *Entrepreneurial Culture: Developing a Theoretical Construct and its Measurement*. Electronic Thesis and Dissertation Repository. 2138. <https://ir.lib.uwo.ca/etd/2138>